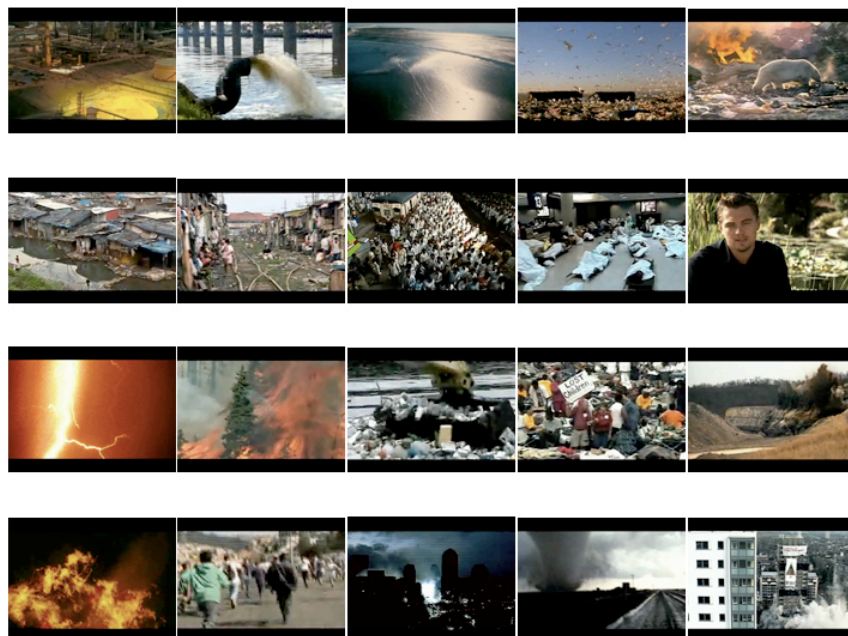

”Om man tittar ut genom ett fönster så ser man det ju inte”

**Bilder av klimatförändringar och klimathot
i trailern till *The 11th Hour***

Josefine Alm

Konstfack, Institutionen för bildpedagogik
Läroartutbildning inriktning medier och lärande vt 2008
Examensarbete, skriftlig del 15hp
Handledare: Ann-Cathrine Andersson, Thomas Koppfeldt
Opponent: Moud Omari
Datum för examination: 27 maj 2008

Abstrakt

Den här undersökningen tar sin utgångspunkt i trailern till filmen *The 11th hour*. Utifrån semiotik och retorik har undersökningen behandlat frågan hur klimathot formuleras i denna trailer och fokuserar på hur vi får kunskap om vår omvärld via media. Syftet har bland annat varit att som blivande mediepedagog få redskap för att i arbetet bland unga människor kunna prata om aktuella frågor och frågor som rör den tillvaro vi lever i. För att djupare komma åt min frågeställning har jag gjort intervjuer med hjälp av en fokusgrupp. Då unga människor är en viktig målgrupp för den här typen av frågor valde jag att använda mig av informanter som är i gymnasieåldern. Undersökning har tagit upp fenomenet att se via media och vad det har för betydelse att vi har kunskaper och upplevelser av klimathot utan att behöva uppleva det på egen hand.

Jag har fått syn på att klimathotet formuleras för att uppröra och gripa tag samtidigt som detta kompletteras med bilder som vill ge ett hopp om en bra framtid. Det mest framträdande resultatet i undersökningen har varit upptäckten om rörliga bilder som ett viktigt medium för att sprida kunskap och att film kan fungera som ett verktyg för att få unga människor att reflektera över tillvaron.

I gestaltningsdelen har jag arbetat med fotomontage utifrån ett citat från en av mina informanter: *Om man tittar ut genom ett fönster så ser man det ju inte*. Gestaltningen bär på en tanke om hur det skulle kunna vara om jag såg orsak och verkan av klimatförändringarna utanför fönstret istället för via media? Gestaltningen vill väcka tankar om hur nära detta hot måste komma, skulle det förändra sättet att se och betrakta frågan om det fanns på min egen bakgård? I Gestaltningen låter jag detta hot, som de flesta av oss endast upplever på avstånd, komma riktigt nära.

Nyckelord: Klimathot, semiotik, retorik och fokusgrupp

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund och syfte	1
1.2 Frågeställning	2
1.3 Avgränsning och urval	2
1.4 Material/empiri	2
2. Metoder	3
2.1 Semiotik som metod	3
2.1.1 Semiotisk praktik	3
2.2 Fokusgrupp	4
3. Teori/Tolkningsram	4
3.1 Semiotik som teori	5
3.1.1 C. S Peirce	5
3.1.2 Denotation och Konnotation	6
3.1.3 Förankring och Avbyte enligt Roland Barthes	6
3.2 Genre	7
3.2.1 Dokumentär som genre	7
3.2.2 Trailer som genre	8
3.3 Retorik	8
3.3.1 Retoriska begrepp	9
4. Forskningsöversikt	9
5. Bearbetning och analys	10
5.1 Att se via media	10
5.2 Förankring, avlösning och evidentia	11
5.3 Retorikens hemlighet – att lyckas vinna tillit	12
5.4 Konflikten	14
5.5 Analys av genren	15
5.6 Fokusgruppen – analys	16
6. Resultat och tolkning	18
7. Gestaltning	20
8. Slutdiskussion	21
Källförteckning	24

Bilagor

1. Trailer, <i>The 11th hour</i>	CD-skiva
2. Trailern i stillbilder	CD-skiva
3. ”The hope is you”	CD-skiva
4. Omklippt version av trailern	CD-skiva
5. ”Jag som politiker”	CD-skiva

1. Inledning

De senaste åren har den globala uppvärmningen behandlats frekvent i media. Klimatförändringsfrågan är kanske vår tids hetaste politiska fråga och beskrivs i media i ödestermer. *Klimathotet* har snabbt blivit något av ett modeord. Det verkar vara ett hot, av dimensioner aldrig tidigare skådat i historien, över dagens samhälle. Jag vill i denna undersökning titta närmare på bilderna av detta klimathot, vad de berättar och på vilket sätt de formuleras i media. Det är ett område som växt explosionsartat på senare tid. Lyssnar vi ännu?

1.1 Bakgrund och syfte

Som blivande mediepedagog behöver jag vara medveten om det sätt tidningar, TV, radio, filmer m.m. är med och konstruerar de bilder vi har av ”verkligheten.” Pierre Bourdieu menar att ”Steg för steg blir televisionen, som utger sig för att vara ett instrument för återgivning av verkligheten, ett instrument som istället skapar den.”¹ En ökad medvetenhet kring mediering och dess förutsättningar innebär ökad möjlighet till kritiskt tänkande kring rörliga bilder vilket är en viktig del inom mediekunskap. Jag vill titta närmare på vad det är för tilltal i bilderna om klimathot och hur de är formulerade. Den norska medieforskaren Jostein Gripsrud menar att

Medierna bidrar till att definiera verkligheten omkring oss, därmed också till att definiera vilka vi är. De visar fram olika sätt att förstå världen, olika sätt att framställa den. (...) De visar oss delar och dimensioner av världen som vi inte själva upplevt och kanske aldrig kommer att uppleva. Som mottagare av allt detta tvingas vi bilda oss någon slags uppfattning om var vi själva står, vilka vi är, vilka vi vill vara eller bli – och vilka vi under alla omständigheter inte vill vara eller bli.²

Jag är nyfiken på hur unga människor utifrån mediebilder förstår och uppfattar klimathotsfrågan. Gillian Rose skriver i boken *Visual Methodologies*:

Images work by producing effects every time they are looked at. Taking an image seriously, then, also involves thinking about how it positions you, its viewer, in relation to it.³

¹ Bourdieu Pierre (1998) *Om television*, Brutus Östlings bokförlag, Stehag s. 36

² Gripsrud Jostein (2002) *Mediekultur, mediasamhälle* Daidalos, Göteborg s. 17f

³ Rose, Gillian (2007) *Visual methodologies: an introduction to the interpretation of visual materials*, Sage, London s. 10.

Som mediapedagog är det viktigt att i arbetet bland unga människor ha redskap för att prata om aktuella frågor och frågor som rör den tillvaro vi lever i. Syftet med min undersökning är att få syn på hur bilder av klimathot formuleras och kommuniceras. Detta görs utifrån trailern till filmen *The 11th hour*. Trailern får här verka som kontextuell förutsättning för att analytiskt kartlägga hur bilder av klimathot formuleras samt se hur en trailer kan fungera som kommunikativt verktyg i kommunikerandet av miljöansvar.

1.2 Frågeställning

Hur formuleras klimathotet i trailern till filmen *The 11th hour*?

1.3 Avgränsning och urval

Först och främst så gör jag en avgränsning av det enorma området ”klimathot” som figurerar i media genom att enbart titta på trailern till en film inom ämnet. Att valet av film föll på *The 11th hour* beror dels på att det är en film med tydliga dokumentära anspråk. Jag tycker att dokumentärfilm som genre är intressant då den har en bakgrund som bärare av ”sanning” men detta återkommer jag till längre fram. Dels snubblade jag över trailern på Svenska filminstitutets hemsida, under deras ”film i skolan.” Att en statlig institution som arbetar med filmpedagogisk verksamhet väljer att visa filmen för ungdomar gjorde filmen intressant för mig i mitt blivande yrke. Att jag har valt att arbeta utifrån en trailer har att göra med att jag tycker att det är ett intressant fenomen. Trailerns syfte är att förmedla filmens kontenta, kärnan i dess budskap, på två minuter. Som ett led i detta får bilderna en viktig roll för att locka människor att vilja se och veta mer. *The 11th hour* är en relativt ny filmsom kommer efter en rad olika dokumentärer i samma anda.⁴ Detta gör den intressant utifrån ett betraktarperspektiv, vad finns det för uppfattningar om hur klimathotsfrågan formuleras i rörliga bilder?

1.4 Material/empiri

För att på bästa sätt hitta svar på min frågeställning så kommer jag utgå från analyser av texter, bilder och uttalanden som görs i trailern till dokumentären *The 11th hour*. Detta kommer vara min främsta empiri.

⁴ Filmen släpptes i Sverige den 18 januari 2008

För att djupare komma åt min frågeställning kommer jag att göra intervjuer med en fokusgrupp. Som blivande mediepedagog är det intressant för mig att få syn på ungdomars respons och kommentarer till den här typen av medietext. De tre personer som ingått i fokusgruppen går i trean på gymnasiet och läser en kurs i rörlig bild. I kursen arbetar de med att göra dokumentärfilm om klimathot och håller alltså själva på med att försöka formulera sig kring bilder av klimatfrågan.

2. Metoder

Min undersökning består dels av en närläsning av visuellt material dels av en halvstrukturerad intervju med en fokusgrupp.⁵ För att analysera mitt visuella material kommer jag använda mig av semiotisk metod.

2.1 Semiotik som metod

För närläsning av mitt bildmaterial kommer jag att använda mig av semiotisk bildanalys. Semiotiken lämpar sig väl som metod för min undersökning då den bygger på en tanke att vi som individer har möjlighet att tyda bilder, texter och visuella uttryck som budskap eller bärare av mening. Semiotiken intresserar sig för kommunikation och meningsskapande.⁶ Då det handlar om rörliga bilder kommer jag att ta hänsyn till att trailern innehåller flera olika semiotiska system så som verbalspråk, gester, bildspråk och narrativ.⁷

2.1.1 Semiotisk praktik

Parallellt med uppsatsskrivandet har jag, på olika sätt, arbetat med det visuella material som ligger till grund för min undersökning i en slags semiotisk praktik. I närläsningen av det visuella materialet har jag tillåtit mig att gå så pass nära att jag handgripligen går in i det visuella materialet.

Jag kommer att bryta ner trailern i mindre delar. Varje del i en bild är ett betydelsebärande element och genom att plocka isär de olika delarna vill jag få syn på vad dokumentären består och inte består av. Genom att analysera både text och bild vill

⁵ Kvale Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Studentlitteratur, Lund

⁶ Eriksson, Yvonne, Göthlund, Anette (2004) *Möten med bilder: analys och tolkning av visuella uttryck* Studentlitteratur, Lund s. 34f

⁷ Kjørup Søren (1999) *Människovetenskaperna: problem och traditioner I humanioras vetenskapsteori*, Studentlitteratur, Lund s. 245

jag synliggöra de värderingar och perspektiv som filmen vilar på. Trailerns olika delar bär på yttranden och bilderna bildar tillsammans helheter. För att närmare få syn på de bilder som trailern är uppbyggd av och för att i analysen kunna gå in och närläsa har jag fryst varje nytt klipp och gjort de rörliga bilderna stilla. Det är givetvis också av stor vikt att i min analys ta hänsyn till de rörelser som finns i trailern, både rörelser i bild och kamerans rörelser.

2.2 Fokusgrupp

För att få fler perspektiv på hur klimathotet formuleras i trailern till *The 11th hour* har jag använt mig av en fokusgrupp. Jag har använt mig av metoder som presenteras av Steinar Kvale i *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Kvale menar att gruppintervjuer ofta refereras som fokusgrupper och jag väljer att använda mig av termen fokusgrupp istället för gruppintervju.⁸ Fokusgrupper är en undersökningsmetod där en mindre grupp människor träffas och diskuterar kring ett bestämt ämne. Fokus ligger på deltagarnas samtal och hur de diskuterar med varandra. Jag som forskare förhåller mig avvaktande för att låta informanterna prata. På så sätt kan jag fokusera på deras reaktioner och reflektioner som trailern skapar kring klimatfrågan och den kunskap som kommer fram av intervjun har skapats genom det mellanmänniska samspelet i situationen.⁹ Då unga människor är en viktig målgrupp för den här typen av dokumentär har jag hittat mina informanter på gymnasiet. I min undersökning fungerar fokusgrupper som en användbar metod för att få syn på tankar, åsikter eller uppfattningar kring klimathotsfrågan.

3. Teori/Tolkningsram

Jag utgår ifrån tanken att begrepp kan vara små teorier. Dessa olika begrepp eller utsiktspunkter använder jag för att tolka och förstå.¹⁰ Jag vill med begreppens hjälp finna mening och se relationer i det som sägs och görs i texter och vad människor i verkligheten säger om texterna. Begreppen hjälper mig att få syn på texternas inverkan på samhälle och kultur. Begreppen tar sin utgångspunkt i en hermeneutisk teoritradition då min undersökning handlar om tolkningar för att få syn på betydelse. Jag har en hel verktygslåda av teorier som jag använder i min undersökning. Jag hittar

⁸ Kvale (1997) s. 97

⁹ Ibid.

¹⁰ Berger, Arthur Asa (1999) *Kulturstudier: nyckelbegrepp för nybörjare*, Studentlitteratur, Lund s.18

mina begrepp hos bland annat semiotik och retorik och använder mig av begrepp som till exempel förankring, genre och index utifrån tanken av att varje begrepp är en liten teori. De olika begreppen ger mig perspektiv på min undersökning och hjälper mig i min analys.

3.1 Semiotik som teori

”Gemensamt för alla semiotiska teorier är att man ser artefakten eller andra uttryck som ett slags meddelande till åhöraren, läsaren eller betraktaren, och att artefakten därmed är något man kommunicerar via”¹¹ Semiotiken är en teckenlära och utgår från alla former av meningsbärande tecken. Tecken kan vara producerade i form av text, ljud eller bild och lämpar sig därför väl för min undersökning.¹² Genom att närskåda trailern med semiotik som teori och metod kan jag få syn på vad det är för innebörd i de bilder och uttalanden som görs. Med semiotiken som hjälp kan jag få syn på vad som kommuniceras och kanske även vad trailern säger om klimathot. Jag tar min utgångspunkt dels från Roland Barthes terminologi, dels i C. S Peirces teorier om semiotik.

3.1.1 C. S Peirce

Hos Peirce är ett tecken allt som på ett eller annat sätt står för något annat för någon. Det vill säga att allt är tecken.¹³ Vidare delar Peirce in tecknen i tre olika teckentyper, symbol, ikon och index. Index kommer av ett orsak-verkan förhållande, Gripsrud tar exemplet att rök är ett indexikaliskt tecken på att något brinner.¹⁴ Index skapar alltså betydelser genom orsakssamband. Symboler däremot måste läras, dess betydelse skapas genom konventioner. Ikoner är bilder och skapar betydelse genom likhet, de behöver inte räknas ut, de kan ses.¹⁵

Ikoner är relativt lätta att tolka eftersom de kommunicerar genom likhet, medan förståelsen av indexikala tecken förutsätter att man finner något slags förhållande mellan tecknet och dess betydelse.¹⁶

¹¹ Eriksson, Göthlund (2004) s.34f

¹² Ibid. s. 41

¹³ Gripsrud (2002) s. 149 ; Berger (1999) s. 72

¹⁴ Gripsrud (2002) s.151

¹⁵ Berger (1999) s.72

¹⁶ Ibid. s.75

Thomas Koppfeldt skriver om den rörliga bildens ikonisitet i antologin *Rum relation retorik*.

Rörelsen i den rörliga bilden är ett visuellt *ikoniskt tecken* i dubbel mening. Dels i relation till den naturliga världens rörelser, dels till de inre mentala bildernas. Båda dessa rörelsetyper liknar den rörliga bildens visualitet och blicken sätts i rörelse inför alla tre.”¹⁷

3.1.2 Denotation och Konnotation

Med Roland Barthes terminologi kan tecknen delas in i två nivåer av mening, denotation och konnotation. Begreppet konnotation kommer från latinets *connoto* som betyder antyda. Konnotationer är kulturellt överenskomna betydelser som behandlar bildens merbetydelser, de associationer den ger uttryck för o.s.v. Denotation är tecknens grundförståelse.¹⁸

3.1.3 Förankring och Avbyte enligt Roland Barthes

Roland Barthes skriver i essän ”Bildens retorik” om förankring och avbyte,¹⁹ två olika funktioner som verbalspråket kan ha i kombination med bilder. Med avbyte menar Barthes det förhållande mellan text och bild då texten säger något som inte framgår av bilden och därmed tillför ett nytt betydelsebärande element till det hela. Ord och bild har ett komplimenterande förhållande till varandra. Förankring handlar om när verbalspråket pekar ut det som är huvudsaken bland bildens många betydelsemöjligheter. Det lingvistiska meddelandet hindrar konnotationerna att springa iväg i en riktning som inte är avsedd. Förankringens syfte är alltså att texten leder läsaren mellan bildens innehåll. På sätt och vis har även avbytet en funktion där den pekar ut det som är huvudsaken, och specificerar vissa tolkningar, men detta görs alltså genom att med hjälp av texten tillföra ytterligare information.²⁰ Jostein Gripsrud utvecklar Barthes tankar om förankring och menar att även bilden kan ha den funktion att den förankrar texten, något som Barthes bortsåg ifrån i sin analys. Gripsrud skriver

¹⁷ Koppfeldt, Thomas (1996) ”Retorik och narration i den rörliga bilden” i Nordström Gert Z. (red.) *Rum, relation, retorik: ett projekt om bildteori och bildanalys i det postmoderna samhället* Carlsson, Stockholm s.174

¹⁸ Eriksson, Göthlund (2004) s.38

¹⁹ Barthes, Roland (1964/1976) ”Bildens retorik” i Aspelin, Kurt, Lundberg, Bengt A (1976) *Tecken och tydning: till konsternas semiotik* Norstedt, Stockholm

²⁰ Ibid.

att ”Bilderna formar eller präglar vår uppfattning av texten”.²¹ Bildens titel eller tillhörande text bildar i kombination med bilden en mening eller ett uttalande. Vidare menar Gripsrud att

När det exempelvis gäller filmer eller TV-program kommer emellertid texten som utgör titeln på filmen eller programmet *före* bilderna. Det blir då bilderna som hjälper oss att förstå vad en kanske gåtfull eller mångtydig titel egentligen betyder.²²

3.2 Genre

Jag använder mig av genrebegreppet för att få överblick över min undersökning, dess förståelse- och berättarform ger en tolkningsram för min analys. Det sätt vi klassificerar saker bestämmer den information vi får.²³ Jostein Gripsrud menar att utifrån en hermeneutisk synvinkel är det viktigt att påpeka att en viss genre utgör ett sätt att förstå världen och tillvaron.²⁴ Genre betyder sort och genom att definiera vilka genrer jag rör mig inom sorterar jag min empiri. Arthur Berger menar att ”vi talar om genrer därför att vi har behov av att klassificera saker, vilket vi gör för att få en känsla av hur texter förhåller sig till varandra och för att få ett visst perspektiv på dem”²⁵

3.2.1 Dokumentär som genre

Good documentary should tell not only what a place or a thing or a person looks like, but it must also tell the audience what it would feel like to be an actual witness to the scene.²⁶

För att få grepp om trailerns rådande kontext behöver jag titta närmare på den genre trailern gör anspråk på att tillhöra; dokumentären. Dokumentära bilder, stillbilder så väl som rörliga har en tradition bakom sig av att de visar en ”sann” bild av världen. Ordet dokumentär refererar till ordet dokument, en källa till bevis. Genom dokumentärer får vi visuella fakta som visas för oss med hjälp av en kamera. Peter Hamilton skriver i *Representation: cultural representations and*

²¹ Gripsrud (2002) s. 162

²² Ibid.

²³ Berger (1999) s.29

²⁴ Gripsrud (2002) s.183

²⁵ Berger (1999) s.29

²⁶ Hall, Stuart (red.) (1997) *Representation: cultural representations and signifying practices* Sage London s. 83

signifying practices om det dokumentära fotografiet: ”The ’camera eye’ was considered to be like a mirror held up to nature.”²⁷

Dokumentärfilmen som genre bär med sig sin historia av ”sanning” och ”bevis”. Idag finns det en större medvetenhet om att dokumentation, oavsett om det är genom fotografiska bilder eller rörliga bilder, handlar om en subjektiv förståelse utifrån sociala och personliga aspekter. En dokumentär berättelse är medierat genom upphovsmakarens perspektiv och presenteras i en blandning av känslor och information.²⁸

3.2.2 Trailer som genre

Eftersom min undersökning består av en närläsning av en trailer vill jag här försöka att definiera begreppet trailer och vad som är typiskt för den som genre. Först och främst är en trailer en kort förhandsvisning av en film som på några minuter ska sammanfatta filmens kärna utan att avslöja allt. En trailer ska övertyga om att det finns en film som är värd att se mer av och på så sätt locka tittare, lite måste därför sparas till den som väljer att se hela filmen.

En trailer liknar på flera plan en reklamfilm då den har kommersiella intressen och dess syfte är att få människor att vilja se (konsumera) filmen som trailern hänvisar till. En av reklamens ”klassiska” funktioner är att väcka uppmärksamhet vilket görs genom starka bilder. En trailer ska, precis som reklam, väcka känslor och intresse. Reklamens mål brukar sammanfattas i formeln AIDA Attention – Interest – Desire – Action.²⁹ Vilket jag tycker man kan överföra till trailerbegreppet.

3.3 Retorik

Retorik betyder talandets konst och retoriken handlar om konsten att tala så att man övertygar.³⁰ Retorik är en kommunikationsform och idag kommunicerar vi på fler sätt än genom tal. En viktig form för att kommunicera är genom mediebilder. Mediebildens texter och bilder är sätt att tala.³¹

²⁷ Hamilton, Peter (1997) ”Representing the social: France and frenchness in post-war humanist photography” i Hall (red.) (1997) s. 83

²⁸ Ibid

²⁹ Carlsson, Anders, Koppfeldt Thomas (2001) *Bild och retorik i media* Liber Ekonomi, Malmö s.43f

³⁰ Ibid

³¹ Carlsson, Koppfeldt (2001) s. 64

När Roland Barthes för första gången presenterar sin semiotik 1964 gör han det i en artikel som han kallar för "Bildens retorik."³² Roland Barthes tydliggör att när vi försöker förstå och tolka bilder hänger retoriken och semiotiken samman som två kompletterande teorier.

3.3.1 Retoriska begrepp

Jag kommer nu att presentera en rad retoriska begrepp som jag närmare har undersökt för att få syn på hur man ställer fram och synliggör bilder av klimatfrågan. Utifrån bilderna försöker jag finna retoriken för att få syn på hur några av dess begrepp kan belysa bilden som kommunikations- och kunskapsform.³³ Begreppen nedan är hämtade från Kurt Johannessons ordlista i boken *Retorik eller konsten att övertyga*.³⁴

Comunicare – att göra (något) gemensamt eller att göra någon delaktig

Ethos (gr) den karaktär eller personlighet som en talare vill tillskriva sig själv för att vinna åhörarens intresse, välvilja och förtroende

Evidentia (lat) den "åskådlighet" som en talare försöker ge sin framställning, till exempel genom en utförlig detaljerad beskrivning av ett händelseförlopp eller en person, för att åhörarna ska uppleva sig som en sorts ögonvittnen och acceptera något som en odiskutabel sanning.

Metonymi (gr) en grupp av figurer där man gör ett namnbyte och ersätter det vanliga uttrycket för något med ett annat som är mer konkret, åskådligt eller understryker en särskild egenskap.

Movere (lat), talarens strävan att 'röra' åhörarna.

4. Forskningsöversikt

Jostein Gripsruds bok *Mediekultur, mediasamhälle* är viktig för min undersökning. I boken beskrivs mediernas roll i samhället och hur de kan öppna våra liv mot omvärlden. Undersökningens syfte är att få syn på hur bilder av klimathot formuleras i trailern till *The 11th hour* samt se hur en trailer kan fungera som kommunikativt verktyg för aktuella frågor som rör den tillvaro vi lever i. Thomas Axelssons avhandling *Film och mening – En receptionsstudie om spelfilm, filmpublik och*

³² Barthes, Roland (1964/1976)

³³ Koppfeldt (1996) s. 167

³⁴ Johannesson, Kurt (1998) *Retorik eller konsten att övertyga*, Norstedt, Stockholm s.280f

existentiella frågor är därför användbar för min undersökning. Avhandlingen lades fram vid Uppsala universitet den 1 februari 2008. Studien handlar om en ung filmpublik och dess preferenser, den lyfter fram att filmupplevelser kan fungera som språngbräda för att reflektera över tillvaron, eller till och med för att lösa existentiella problem och livskriser. För mig har avhandlingen varit av betydelse då jag menar att klimatförändringsfrågan är en slags livskris för hela planeten. Kombinationen film och miljöfrågor är än så länge ett relativt outforskat område så det område jag rör mig i handlar mer om att få syn på den rörliga bildens funktion för att få unga människor att reflektera över tillvaron, bildernas uppbyggnad och dess retorik. Thomas Koppfelt undersökte i projektet *Rum, relation, retorik* hur retorikens begrepp och resonemang kan belysa bilden som uttryck, - kommunikations- och kunskapsform. I kapitlet ”Retorik och narration i den rörliga bilden” skriver Koppfeldt om att se via media. Här finns en grund från vilken jag tar mitt avstamp. För min retoriska analys är Kurt Johannessons bok *Retorik eller konsten att övertyga* till stor nytta. Även Roland Barthes numer klassiska text ”Bildens retorik” är användbar för mitt arbete.

5. Bearbetning och analys

5.1 Att se via media

Trailern inleds med bilder på en rad olika katastrofer.³⁵ Det är en serie klipp från nyhetsinslag som ger en känsla av ”detta har hänt” det är nyheter som har visats på TV och bär utifrån den kontexten med sig en slags trovärdighet. Bilderna visar att det här är på allvar, de *bevisar* att det finns ett hot mot vår planet och mot människan och hotet har med klimatet och med vädret att göra. Trailern visar vad som händer runt om på vår jord. Berger menar att en bild kan vara en föreställning om något och genom olika medieringsformer har vi tillgång till bilder som vi annars aldrig skulle ha sett i verkliga livet.³⁶ Jag har aldrig, i verkliga livet, sett en orkan, pingviner eller för den delen en skogsbrand. Trailern försöker övertyga om att det inte bara är något som vi tror oss se, utan vill visa och uppmana, se! Thomas Koppfeldt skriver i *Rum, relation, retorik*

Att man som lyssnande mottagare av ett budskap ska *tro sig se* har först genom skriften (på sitt sätt) sedan genom fotografen, filmen och under det här århundradet

³⁵ Se bilaga 1 och 2

³⁶ Berger (1999)

genom television, video och dator vänts från att ”tro sig se” till att faktiskt se via ett medierat seende (...)³⁷

5.2 Förankring, avlösning och evidentialia³⁸

Rösterna som pratar till de inledande bilderna har en saklig och rapporterande ton som förstärker upplevelsen av nyhetsklipp. Talet har en förankrande roll. De säger mig vilken riktning jag ska ta i min tolkning. Att det handlar om klimatförändringar och konsekvenser på grund av klimatet och inte om en blåsig dag i förra veckan. För att ytterligare förankra min tolkning finns det textremsor till vissa av bilderna.

Textremsorna bär på uttalanden som till exempel *the crisis is real*. Det ska inte finnas några tvivel om vad det handlar om. Det här är på riktigt. Avlösning blir tydligt i trailern då vi ser skådespelaren prata. Berättarrösten har både en förankrande och avlösande karaktär. Ett starkt skriftligt uttalande som görs i trailern är *the hope is you* i samma veva har jag serverats med bilder av politiker och muntligt matas av uttalanden som *it's leadership issues*. Dessa motsägelser skapar en osäkerhet hos mig, trots att jag förstår att det finns en tydlig tolkning som jag bör läsa in har jag svårt att veta vad jag ska lyssna till, text eller bild? Ett annat nästan påträngande uttalande som görs är *what a great time to be born, what a great time to be alive* som är svårt att ta till sig utifrån att bilderna visat mig jordens eventuella stundande undergång. När bilderna tonas ner i svart ruta hörs en ny röst som säger *The evidence is now clear*. Bilden som följer är på ett sopberg utanför en fabrik, kameran gör en snabb åkning för att fokusera på ett högt torn som pumpar ut svart rök mot en blå himmel. Vi får höra att det finns bevis vilket bilderna sekunden efter bekräftar, förankrar. Och det blir tydligt hur jag ska tolka bilden – som ett bevis. Bilderna i kombination med texten säger mig att den svarta röken från skorstenarna förgiftar luften vi andas och förstör vår natur. Rösten förankrar min tolkning av vad bilderna bekräftar. I nästa bild pekas ”syndabockarna” ut: *our political and corporate leaders have consistently ignored the overwhelming scientific evidence*. Det finns ett hot mot vår planet och problematiken hänger samman med industrin, de stora företagen och våra politiska ledare. Det engelska ordet för bevis, evidence, ligger mycket nära det retoriska begreppet evidentialia. Tillsammans med ordet *videre* som betyder att se, visar bilden och ”bevisar” det vi ser. Bilden låter oss se

³⁷ Koppfeldt (1996) s. 169

³⁸ Jostein Gripsrud använder begreppet avlösning istället för Roland Barthes avbyte. Då jag fortsättningsvis hänvisar till Gripsrud använder jag mig av termen avlösning.

något på ett visst sätt, se bevisen.³⁹ Bevisaspekten kommer in redan från början av trailern då det ligger till grund för konsten att övertyga. Johannesson menar att när det handlar om övertygningssituationer så försöker människan, av naturen att skydda sig själv och svårigheten att övertyga människor om någonting hänger samman med att;

Vi är av naturen misstänksamma mot allt som kan vara påverkan, intrång i vår frihet. Men av naturen har vi också fått något annat: en nyfikenhet, ett begär att veta vad som finns och vad som händer omkring oss, så att vi själva, frivilligt, kan anpassa vårt liv och handlande efter detta.⁴⁰

Vidare menar Johannesson att vi måste övertyga mottagaren om att vi faktiskt kan vara tänkbara vänner och inte fiender. Att förmedla ett budskap handlar om att få mottagarna säkra på att jag har något som de vill ha, en kunskap som de behöver. Att lyckas vinna vänskapen och tilliten är retorikens hemlighet.⁴¹

5.3 Retorikens hemlighet – att lyckas vinna tillit

För att ”vinna vänskapen och tilliten” som Johannesson skriver är det viktigt att i bilderna komma åt dess ethos. *The 11th hour* berättas av skådespelaren Leonardo DiCaprio. Han förstärker sin ethos genom att skapa välvilja och framstå tydligt. Det gör han tydligast genom att varje gång han syns i bild befinna sig ute i naturen. På så sätt kan han presentera sitt budskap på ett mer trovärdigt sätt. Oavsätt vad man har för grundinställning till Leonardo DiCaprio så behöver han i ord, bild och handling övertyga människor om att han är trovärdig som miljökampe och han visar sitt miljöengagemang genom att befinna sig på plats, i den natur han pratar om. Leonardo DiCaprios tidigare framgångar som skådespelare eller kanske framförallt hans kändisskap har en förmåga att tillföra ethos. Detta var något som mina informanter i fokusgruppen upplyste mig om.

Så gör det ju mycket att det är många kända människor med i filmen också, om det är folk man aldrig har hört talas om då vill man kanske inte lika mycket se filmen heller, som när det är kända med.⁴²

³⁹ Koppfeldt (1996)

⁴⁰ Johannesson (1998) s. 13

⁴¹ Ibid

⁴² Intervju (2008-04-25)

De experter som uttalar sig befinner sig tvärtemot Leonardo Dicaprio inomhus. Deras ethos står att finna i deras kompetens. De benämns som forskare och experter och det är ett epitet som ökar deras ethos. Bilderna på dem är beskurna strax ovanför bröstet och de befinner sig i en mörk studio där ljuset faller på deras huvuden, vilket konnoterar att det som är viktigt är deras ord och tankar.

För att övertyga är det även viktigt att betraktaren känner delaktighet i problematiken. Detta hänger samman med *communicare*, att göra något gemensamt.

I trailern finns det vissa återkommande ord som används för att kommunicera problematiken och skapa delaktighet. *We face... Everybody making a change... the hope is you*. Dessa grepp, som tas till i verbalspråket, används för att skapa en känsla av enhet och gemenskap hos människor som är långt ifrån varandra. Det handlar om ett globalt problem som alla människor är delaktiga i. Tydligheten som finns i verbalspråket finns inte på samma sätt i bilderna. Det som i bilderna kommunicerar enhet är en och annan bild på folksamlingar och några bilder från olika platser av jorden. Det som främst skapar enhet och delaktighet är bilder på barn och djur. Johannesson skriver om miljörelsen 1988 då döda sälungar flutit iland på svenska stränder.

Bilderna av de döda djuren vädjade direkt till människors sinnen, fantasi och känslor. Alla tyckte sig plötsligt 'förstå' vad miljöförstörelsen innebar. Detta kunde man se, till skillnad från radioaktivitet, koldioxid eller svavel.⁴³

Idag är det inte bilder på sälungar som visas, men 20 år senare så är det fortfarande djuren som visar det som annars är för stort och abstrakt för oss att ta in. Pingviner och isbjörnar, långt från sina naturliga miljöer, vädjar i bilderna till människorna att inte skjuta miljöfrågorna ifrån sig. I trailern visas konsekvenserna av miljöförstörelse och klimatförändringar. "Detta är en typisk metonymi där *följden* av en sak får ersätta saken själv."⁴⁴ Pingvinerna och isbjörnen är trailerns döda sälungar.

Med semiotikens termer definieras hela klimathotsfrågan som ett index. Att det handlar om ett klimathot visas genom ett orsak-verkan förhållande. Översvämningar, brinnande skogar, orkaner och tornados är med Peirce terminologi indexikala tecken för

⁴³ Johannesson (1998) s. 154

⁴⁴ Ibid

klimathot. I bilderna ser vi verkningarna av klimatförändringarna och det letas efter symptom för att berätta vad det är för fel på planeten. Dessa symptom kan ses som indexikala tecken på världens sjukdomstillstånd.

5.4 Konflikten

I bilderna försöker man visa vad problemet kommer ifrån. Den konflikt som filmen bygger på. De återkommande bilderna från olika former av industrier, köttproduktion, transporter, konsumtion, olja och alldeles för många människor verkar vara källan till problemet. Ett annat återkommande tema som ställs i kontrast mot industribilderna är bilder på jordklotet och vackra naturbilder. Vilket visar att det handlar om människans inverkan på jorden. Människans krafter mäts mot naturens skönhet och inneboende styrka.

I min analys har jag fått syn på ett förslag till lösning och ett synsätt på problemet presenteras i trailern. Tack vare människans skaparförmåga kan förloppet vända. Genom ny teknik (och fortsatt expansion) finns förmågan att lösa problemet. Kultur vinner alltid över natur? De förslag till handling som i trailern erbjuds mig som mottagare (som varken är teknikdesigner, politiker eller företagsledare) är att plantera ny skog eller släppa ut pingviner. Det finns en konflikt mellan bild och text. Det finns en sekvens när en sol växer och blir rödare och rödare tills den i princip exploderar.⁴⁵ Det sker när det är som mest katastrofalt och till bilderna hörs ”psykomusik”, domedagspredikningen är tydlig, jorden går under om du inte gör något. Ur den exploderade solen framträder sakta en ”ny” jord med texten *the hope is you*. Jag har svårt att få ihop och ta till mig att jag skulle vara hoppet för att bevara vår planet från undergång.

5.5 Analys av genren

Filmen som trailern syftar tillbaka till har tydliga dokumentära anspråk. I trailern blir detta tydligt främst i de uttalanden som görs. Flera av bilderna verkar vara tagna från nyhetsinslag, och är ”ögonvittnesskildringar” filmat med ”hemmakamera”. Det är många suddiga, skakiga och oskarpa bilder. Dessa konnoterar till flykt. Trailern bär på ett tydligt sanningsanspråk. Den försöker visa det naturen redan visat, som en spegel

⁴⁵ se bilaga 3

vänd mot naturen, för att åter använda Peter Hamiltons ord för hur synen på dokumentärer traditionellt varit. Genom subjektiv kamera och de skakiga bilderna försöker trailern komma åt att visa hur det skulle vara att faktiskt befinna sig på plats, att vara ett ögonvittne.⁴⁶ Vi befinner oss där och springer med människorna som flyr för sina liv.

Hamilton menar att dokumentärer fungerar om det finns bilder som har kraften att röra betraktaren, bilder som får dess uppmärksamhet.⁴⁷ Detta går att koppla till retorikens *move*. *Move* handlar om att sätta saker hos betraktaren i rörelse, både genom att be-röra, och röra runt inne i betraktaren. *Move* är ett sätt få betraktarens fulla uppmärksamhet. Trailern försöker nå vår uppmärksamhet genom bilder som upp-rör. Orkaner, torka, svält, översvämningar, hus som störtar samman, människor och djur i nöd. Många av dessa bilder är filmade från ovan, människorna som är på väg att drunkna och husen som störtar samman visas ur ett fågelperspektiv vilket gör människan liten och sårbar. Att det berör och skapar *move* blev tydligt i mina intervjuer. ”De har verkligen tagit de hemskaste bilderna för att få folk att reagera (...) man reagerar verkligen, något måste verkligen göras”. De dramatiska bilderna talar till betraktarens känslomässiga engagemang. Jostein Gripsrud menar att melodramat ofta präglade den dokumentära genren.

Dokumentärfilmare och journalister måste ju ge verklighetsstoffet en form, och då tillgriper man ofta förenklade konfliktkonstruktioner, emotionella appeller och diverse andra framställningsgrepp som hör till den melodramatiska storgenren.⁴⁸

5.5 Fokusgruppen – analys

Jag har arbetat utifrån en halvstrukturerad kvalitativ intervju. Intervjun har varken varit ett helt öppet samtal eller att jag har använt mig av ett frågeformulär. Under gruppsamtalet försökte jag att hålla mig avvaktande, för att låta dem prata. På så sätt kunde jag mer fokusera på deras reaktioner och reflektioner som trailern skapade kring klimatfrågan. Innan intervjun började introducerade jag ämnet och förklarade att jag ville att de skulle samtala och diskutera med varandra och inte så mycket med mig. Jag

⁴⁶ Hamilton (1997) s. 83

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Gripsrud (2002) s. 186

informerade även om hur jag kommer att använda mig av det material som kommer ur intervjun, hur inspelningen skulle gå till och att de är anonyma.

Min strävan var alltså inte att delta i samtalet utan ha en roll som lyssnare och observatör. Jag hade hoppats på mer samtal och diskussion mellan deltagarna i gruppen än vad det blev. Det var svårt att få dem att prata. De tystnade efter ett tag och jag fick ställa en ny fråga för att hålla samtalet igång. Det positiva som kom ur det var att istället gavs större utrymme till följdfrågor och fördjupning. Att samtalet hamnade närmare en fråga-svar situation än ett samtal dem emellan kan bero på att jag i vanliga fall är deras lärare i Rörlig bild och att det är en mer invand skolsituation att läraren frågar och att de som elever svarar.

De informanter jag använde mig av håller själva på att formulera sig kring klimatfrågan i rörliga bilder och det var intressant att se att det finns likheter då unga människor försöker att formulera sig kring frågan och hur bilderna i trailern formuleras. Mina informanter hade en hel del reflektioner kring sitt eget arbete i förhållande till trailern. När de pratade om sin egen film menade de att tanken bakom var att den skulle vinklas för att uppröra folk, få människor att reagera och känna att de måste göra någonting. Detta var även något som de kände igen när vi gemensamt tittade på trailern. ”Vi har ju tänkt ungefär lika, för de har så här upprörande bilder i början jätteupprörande, starka bilder och sen i slutet har de barn som skrattar och att allt ska bli bra, lösningen.”⁴⁹

Tidigare nämner jag att man i bilderna använder sig av bilder på barn och djur för att skapa delaktighet. Detta blev även tydligt bland mina informanter som uttryckte att det var just bilderna på barn och djur som grep tag i dem.

I bildanalysen fick jag syn på ett glapp mellan vad bilderna visar och vissa av de uttalanden som görs, vilket har ställt mig frågande till om bilderna faktiskt når fram, om de inverkar på en betraktare. Det mina informanter lyfte fram till stöd för min fundering handlade om bilderna på ny teknologi, solfångare och flygplan. De tyckte att bilderna visar saker som en vanlig människa inte kan göra och på så sätt ligger makten i andras händer.

⁴⁹ Intervju (2008-04-25)

Men man måste typ inse att man, att allt man gör har en konsekvens också, att det handlar om varje individ också. Även om det är små saker man gör så...
(...) De borde filma när man pantar burkar eller nåt också, så där enkelt också som alla kan göra samtidigt som de visar stora projekt som kan förändra.⁵⁰

Men detta hindrar dem inte från att ta till sig trailern. Bilderna, i det att de upprör, formuleras och fungerar för dem som ett sätt att påverka människor till att förändra sina sätt att leva. Mina informanter hjälpte mig att få upp ögonen för hoppfrågan. För att orka se och ta till sig den här typen av bilder måste det finnas ett hopp.

Jag tycker att det påverkar jättemycket, man får typ gåshud när man ser de här hemska bilderna i början. Tycker jag, det är upprörande, men att de visar en väg uppåt också för man behöver ha det här hoppet. Annars liksom tappar man gnistan för ämnet i alla fall liksom. (...) Jag tror de vill säga att man behöver ha det där hoppet, alltså människor behöver ha ett hopp att det ska bli liksom, att det ska kunna gå tillbaka, annars kan man ju lika gärna strunta i det.⁵¹

Genom mina informanter har jag fått syn på att rörliga bilderna har en funktion som redskap för att prata om frågor som rör den tillvaro vi lever i. Jag finner stöd för detta hos Thomas Axelsson som i sin avhandling *Film och mening* undersökt om film kan användas för att reflektera över tillvaron. Han menar att filmens roll och starka ställning i många människors liv bygger på ”dess emotionella kraft som ett medium för ’starka upplevelser’ samt som en källa till tankar över livet.”⁵² De tre informanterna har alla fått upp ögonen för klimatfrågan genom film och rörliga bilder. När de samtalande om klimatet kom det fram att det sätt de fått kunskap om frågan och fått upp ögonen för ämnet har varit via media.

För förut så tänkte inte jag så mycket på det men sen när vi såg *en obekvämsanning* då var det verkligen att oj! då reagerar man det är verkligen allvar, vi måste göra något, kände jag i alla fall.⁵³

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ibid.

⁵² Axelsson, Tomas (2007) *Film och mening : en receptionsstudie om spelfilm, filmpublik och existentiella frågor*, Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala s. 109

⁵³ Intervju (2008-04-25)

6. Resultat och tolkning

När Kurt Johannesson skriver i *Retorik eller konsten att övertyga* om varför det är svårt att övertyga människor kommer han åt lite av kärnan till varför det är så svårt att formulera bilder av klimathot.

Av instinkt värjer vi oss mot allt som vi upplever som försök till påverkan, övertalning. Vi tycker oss redan veta nog om världen, vi har redan funnit ett sätt att överleva och en relativ trygghet. Så kommer någon och säger att vår bild av världen är mer eller mindre felaktig och att vi måste handla och leva på ett helt annat sätt. Naturligtvis försöker vi skydda oss mot sådana intrång i vår frihet och identitet.

Så liknar var och en av oss en medeltida borg, med vallgrav, höga murar och brinnande beck, stenar och pilar som vi kan ösa över angripare.⁵⁴

Trailerns bilder inte bara säger utan visar, på ett ganska påträngande sätt att vårt sätt att leva inte längre är hållbart. Klimatfrågan bär med sig stora förändringar för vårt sätt att leva, vår livsstil som vi känner den är hotad. Domedagspredikningar verkar genom att vi skjuter bort informationen som en slags överlevnadsmekanism för att undvika oro. Det är inte så konstigt om vi flyr in i vår medeltida borg. Tele-vision betyder att se på avstånd och vi har kunskaper och upplevelser via media utan att behöva uppleva dem på egen hand.⁵⁵ För de flesta av oss är det just så vi upplever de klimatförändringar som sker. Vi ser på avstånd. Det är inte lika svårt att blunda för något som man ser på håll. Men samtidigt visar mina intervjuer att bilderna rör upp någonting hos dem som tittar. Mina informanter upplevde att bilderna både upprör och griper tag i en och ger en vilja att göra någonting. Dessa chockerande och upprörande bilder kanske behövs för att skaka om och därigenom bilda opinion. Jostein Gripsrud menar att

It is very hard to imagine the civil rights movement in the US, or the global movement against the Vietnam war or the student or youth rebellion in general, without television's provision of shocking imagery⁵⁶

Syftet med min undersökning har bland annat varit att få syn på hur rörliga bilder är med och konstruerar de bilder vi har av "verkligheten." En dokumentär är ett verktyg

⁵⁴ Johannesson (1998) s. 12

⁵⁵ Föreläsning Jostein Gripsrud på Södertörns Högskola 2008-04-15 *Television and the digital public sphere*

⁵⁶ Ibid.

för återgivning av verkligheten, men har som Bourdieu har sagt istället blivit ett instrument som skapar den. Då dokumentärmakaren formulerar sin syn på verkligheten och försöker förmedla sin sanning blir trovärdigheten i trailern oerhört viktig för att få fram sitt budskap. När jag har arbetat med det visuella materialet har jag stött på motsägelser, uttalanden som talar emot varandra, vilket gör att jag får problem med trovärdigheten. Men det hade inte mina informanter. ”På mig funkar det i alla fall, jag tycker den är gripande och då vill man ju se filmen för att få veta mer och vad som kommer hända.”⁵⁷

Genom mina intervjuer har jag fått syn på att rörliga bilderna verkar ha en viktig roll för att nå unga människor. Film som medieringsverktyg får unga människor att reflektera över tillvaron. Eller som en av mina informanter uttryckte sig angående klimatfrågan,

man ser ju inte i vardagen, man ser ju inte när det händer, på samma sätt som när man kollar på en film. (...)
om man tittar ut genom ett fönster så ser man det ju inte, utan nu visar de det så här konkret liksom att något måste göras.⁵⁸

Deras intresse för frågan har växt fram efter att de i skolan sett *En obekvämlig sanning*.⁵⁹ Det verkar finnas en stark inspiration från filmerna som ger mina informanter hopp om världen och tilltro till människans inre potential, filmer av det här slaget kan fungera som en sporrande kraft. Den här typen av trailer och dokumentär har en förmåga att informera, upplysa och påverka unga människor. Som blivande mediapedagog har min undersökning hjälpt mig att få syn på att det är möjligt att prata om aktuella frågor och frågor som rör den tillvaro vi lever i.

När mina informanter själva formulerar sig i bilder kring klimatfrågan väljer de att till en början vinkla bilderna så att de upprör för att mot slutet av deras film övergå till att visa mer hoppfulla bilder. Detta upplägg är i princip samma som upplägget för trailern. Ett upplägg som även känns igen från andra visuella uttalanden i samma fråga. Bilder

⁵⁷ Intervju (2008-04-25)

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Dokumentär från 2006 om före detta vice presidenten i USA Al Gores kampanj för att uppmärksamma ämnet global uppvärmning världen över. Originaltitel: *An Inconvenient truth* Manus och regi av Davis Guggenheim

av industriområden med massiva skorstenar, mängder av bilar, brinnande skogar eller en orkan konnoterar klimatförändringar och klimathot då det är i den kontexten de ofta visas. Dessa bilder visas i trailern och i mina informanters film i kombination med hoppfulla bilder. De hoppfulla bilderna verkar trots allt vara av stor betydelse. Utan hopp kan man, som en av mina informanter uttryckte det, ”lika gärna strunta i det.”

Min ingång i den här undersökningen har varit att få syn på hur bilder av klimathot formuleras i trailern till *The 11th hour*. Det jag har fått syn på är att bilderna formuleras så att de ska uppröra, gripa tag och försöka få en reaktion. Detta kompletteras med bilder som vill ge ett hopp om en bra framtid. Med retorikens hjälp försöker bilderna övertyga betraktarna att dess budskap faktiskt har med dem att göra. Trailern har svårt att nå dit och den lyckas inte riktigt övertyga mig om att jag har något med klimathotet att göra.

7. Gestaltningen

Jag nämnde i min metoddel att jag parallellt med den skrivna delen av uppsatsen arbetat mer handgripligt med det visuella materialet. Genom att gå in och arbeta gestaltande med trailern kunde jag på ett nytt sätt tydliggöra för mig själv vad det är för uttalanden som görs och vad som sägs genom ord, bild och skrivna texter.

Till en början arbetade jag med att göra de rörliga bilder som trailern består av till stillbilder, för att på ett konkret sätt flytta runt, kategorisera och placera bilderna i nya sammanhang.⁶⁰ Jag gick vidare från det här arbetet till att arbeta med de rörliga bilderna och klippa om trailern. I den omklippta versionen använde jag mig av ljud och bild som fanns i originalversionen, men placerade om dem.⁶¹ Genom att jag plockar isär olika delar av filmen får jag syn på vad dokumentären består och inte består av och nya upptäckter växte fram. Søren Kjørrup skriver ”Dekonstruktion, ett omedelbart självmotsägande ord, som väl närmast måste betyda ”neruppbyggande”.⁶² Genom att plocka ner trailern, byggdes något nytt upp.

⁶⁰ Se bilaga 2

⁶¹ Se bilaga 4

⁶² Kjørrup (1999) s. 329

Nästa steg i arbetet med det visuella materialet var att undersöka medieringsfrågan. Min egen upplevelse av klimatförändringarna har jag bara sett på avstånd, via media. Och jag funderade på mediets roll, om mediet gör att vi distanserar oss? Genom att gå in de stillbilder jag tagit från trailern ville jag undersöka om det blir någon skillnad om det är jag själv i bilderna. Jag funderade på om jag kunde få syn på min egen roll i klimatfrågan, samtidigt som det var ett sätt att låta frågan komma närmare mig och på så sätt kanske göra problematiken mer lättillgänglig. Jag ville få syn på vad den nya teknologin eller politikerna har med mig att göra.⁶³

Utifrån dessa undersökningar och uppsatsarbetet har jag arbetat vidare med eget fotografiskt material som jag kallat för *Om man tittar ut genom ett fönster så ser man det ju inte* efter ett citat från en av mina informanter

Jag har arbetat med fotomontage och utgått ifrån en fundering kring hur det skulle vara om klimathotet var något vi faktiskt såg då vi tittar ut genom ett fönster. Om jag ser orsak och verkan av klimatförändringarna på min egen bakgård istället för via media, skulle det förändra sättet att se och betrakta frågan? För de flesta av oss är klimathotet inget vi behöver uppleva på egen hand, om vi tittar ut genom ett fönster så ser vi det inte, vi ser på avstånd. Via media. Hotet befinner sig långt borta, men nu låter jag det komma nära.

8. Slutdiskussion

I min undersökning har jag fått syn på att vi behöver bilderna av klimathot för att visa vad som händer runt omkring i världen, de har en viktig roll i att upplysa och sprida kunskap. Jag kan inte dra några stora slutsatser av min undersökning då min empiri är begränsad. Det har varit tre personer i min fokusgrupp och jag har enbart tittat på bilderna i en trailer. Men genom mina informanter har jag fått syn på vissa tendenser. Dessa ungdomar anser att gripande bilder fungerar för att väcka ett engagemang. Genom mina informanter har jag även fått syn på film som ett viktigt medium för att sprida kunskap och att film kan fungera som ett verktyg för att reflektera över tillvaron. Rörliga bilder har haft en viktig roll för deras förståelse för ämnet och för att reflektera

⁶³ Se bilaga 5

över tillvaron. Enligt mina informanter fungerar film som ett betydelsefullt medium för att få unga människor att reagera på saker som händer runt om i världen.

Då de flesta av oss saknar egen erfarenhet av klimatförändringarnas verkan är problemen lätta att blunda för. En av mina informanter slår huvudet på spiken då hon säger ”om man tittar ut genom ett fönster så ser man det ju inte.” Jag har tidigare konstaterat att för att övertyga är det viktigt att betraktaren känner delaktighet i problematiken. I trailern visas konsekvenserna av miljöförstöring och klimatförändringar. Bilder av klimathot formuleras för att skapa en reaktion hos oss, de är upprörande och samtidigt hoppfulla. Problemet är att identifiera sig med det där ”oss”. Verkningarna av klimatförändringarna, klimathotet, ser vi mycket lite av här i Sverige. Det krävs kriser för att människor ska agera, men hur illa måste det bli med klimatet för att vi ska vidta åtgärder? Jag tror att kärnan finns i att vi bara ser på avstånd, via media.

Människan verkar också ha vissa försvarsmekanismer som går igång inför den här typen av hotbilder. Vi har ett sätt att leva som vi trivs med och känner oss trygga med och så kommer en sådan här film och visar att vår bild av världen inte stämmer. Klimathotsfrågan bär med sig stora förändringar för vårt sätt att leva, vår livsstil som vi känner den är hotad. Att vi flyr in i vår medeltida borg där vi är trygga är kanske inte så konstigt? I längden är ändå de chockande, upprörande och gripande bilderna viktiga och som Gripsrund menar så är det svårt att tänka sig engagemang som medborgarrättsrörelsen eller den globala rörelsen mot vietnamkriget utan TV och medias chockerande bilder.

Jag har i min undersökning fått syn på vissa motsättningar mellan att bli berörd av upprörande bilder och att betrakta dem på avstånd. Jag har tidigare konstaterat att dokumentärer fungerar om det finns bilder som har kraften att röra betraktaren och trailern satte uppenbarligen saker i rörelse hos mina informanter. Trailern lyckas alltså genom starka bilder att beröra och den ger en känsla av hur det skulle vara att faktiskt befinna sig på plats att vara ett ögonvittne till det som sker. Även om mina informanter kände sig berörda av trailern menar de att den saknar vissa bitar som skulle ha kunnat göra den mer lättillgänglig för en ”vanlig människa”

Man måste typ inse att man, att allt man gör har en konsekvens också, att det handlar om varje individ också. Även om det är små saker man gör så...
(...) De borde filma när man pantar burkar eller nåt också, så där enkelt också som alla kan göra samtidigt som de visar stora projekt som kan förändra (...) ⁶⁴

De stora projekten fyller en funktion i att visa att det fortfarande finns hopp, vilket är en viktig del i hur bilderna har formulerats. Mina informanter hjälpte mig att få syn på att hoppet är av betydelse. Katastrofbilderna följs av hoppbilder för ”annars kan man ju lika gärna strunta i det.” ⁶⁵

För vidare forskning skulle det vara intressant att titta på hur klimathotet och klimatförändringsfrågan kommuniceras ur ett större perspektiv. Dels genom att titta på ett större medieutbud, fler filmer, tidningar o.s.v. Dels fler och mer djupgående kvalitativa intervjuer för att få syn på hur bilder och texter tas emot av en större grupp människor.

⁶⁴ Intervju (2008-04-25)

⁶⁵ Ibid.

Källförteckning

Tryckta källor

Axelsson, Tomas (2007) *Film och mening : en receptionsstudie om spelfilm, filmpublik och existentiella frågor* Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala

Barthes, Roland (1964/1976) ”Bildens retorik” i Aspelin, Kurt, Lundberg, Bengt A *Tecken och tydning: till konsternas semiotik* Norstedt, Stockholm

Berger, Arthur Asa (1999) *Kulturstudier: nyckelbegrepp för nybörjare*, Studentlitteratur, Lund

Bourdieu Pierre (1998) *Om television*, Brutus Östlings bokförlag, Stockholm

Carlsson, Anders, Koppfeldt Thomas (2001) *Bild och retorik i media* Liber Ekonomi, Malmö

Eriksson, Yvonne, Göthlund, Anette (2004) *Möten med bilder: analys och tolkning av visuella uttryck*, Studentlitteratur, Lund

Gripsrud Jostein (2002) *Mediekultur, mediesamhälle*, Daidalos, Göteborg

Hall, Stuart red. (1997) *Representation: cultural representations and signifying practices* Sage London

Hamilton, Peter (1997) ”Representing the social: france and frenchness in post-war humanist photography” i Hall, Stuart (red.) *Representation: cultural representations and signifying practices* Sage London

Kjørup Søren(1999) *Människovetenskaperna: problem och traditioner I humanioras vetenskapsteori*, Studentlitteratur, Lund

Kjørup Søren(2004) *Semiotik*, Studentlitteratur, Lund

Koppfeldt, Thomas (1996) ”Retorik och narration i den rörliga bilden”, i Nordström Gert Z. (red.) *Rum, relation, retorik : ett projekt om bildteori och bildanalys i det postmoderna samhället* Carlsson, Stockholm

Kvale Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Studentlitteratur, Lund

Rose, Gillian (2007) *Visual methodologies : an introduction to the interpretation of visual materials*, Sage, London

Övrigt

Föreläsning Jostein Gripsrud på Södertörns Högskola 2008-04-15 *Television and the digital public sphere*

Intervju 2008-04-25 av Josefine Alm med tre elever på Huddinge gymnasiet

